СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LII. Ч. 205. НЮ ЙОРК і ДЖЕРЗІ СИТІ, пятниця, 20-го жовтня 1944. No. 205. NEW YORK and JERSEY CITY, Friday, October 20, 1944. VOL. LII

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237, 4-0807 — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE

ПІДГОТОВА ПЛЯНІВ ДЛЯ РАТУНКУ ЗЕМЛІ ПІСЛЯ ВІЙНИ

ВАШИНГТОН. — Використовування плодовитости землі вчасі війни дійшло до застрашуючих розмірів. Це виказують урядові експерти, які перевели відповідні розсліди. Федеральна Служба Консервації Почви при департаменті хліборобства виказує, що один акер землі на кожних десять потребує якоїсь поправи, коли земля загалом має ще видавати плоди.

Це сталося внаслідок цього, що воєнна конечність вимагала безрозбірчивого використування землі для продукції харчів із занедбанням звичайних способів консервування. Трактори й інші машини, яких уживано на поправу землі перед війною, пішли на службу воєнній продукції. Тепер технічні експерти склали пляни, як поспішно ратувати земельну почву. Вони виказують, що на 1,060 міліонів акрів землі повних 900 міліонів акрів потребує якоїсь поправи.

ВОЄННІ ПЛІННИКИ МАЮТЬ ПЕРШЕНСТВО В ТРАНСПОРТІ.

ВАШИНГТОН. — За вимком ранених і хворих американські воєнні плінники будуть мати першенство в уживанню перевозових засобів. Інформаційне Бюро Воєнних Плінників подає до відома, що департамент війни виробив пляни для повороту домів воєнних плінників з Німеччини і інших країв. Вояк, який перебуде 60 днів у полоні, потребує спеціяльної опіки, щоб прийшов до себе. Тому так скоро, як можна, їх будуть відсилати домів для відсвіження.

ВЕЛИТЕНСЬКА ПЕРЕПИСКА ДЕПАРТАМЕНТУ СТЕЙТУ.

ВАШИНГТОН. — Міжнародня конференція в Домбартон Овкс викликала таке заінтересування громадян закордонними справами, що стейтовий департамент не всилі відповісти на всі запити, присилані в різних міжнародних справах. Запити приходять від людей з церковних кол, університетських, політичних і від жінок. Щоби дати собі раду з такими запитами, стейтовий департамент відкрив спеціяльне інформаційне бюро для відповідей. Для пізнання прилюдної опінії над якоюсь справою, у бюрі перечитують денно по 300 щоденників і яких 50 магазинів із краєвою циркуляцією, а крім цього коло 2,000 приватних листів. Пересічно яка тисячка відповідей на листи виходить денно з цього інформаційного бюра.

БУРЕВІЙ ПІГНАВ ДО МЕКСИКАНСЬКОГО ЗАЛИВУ.

МАЯМІ (Флорида). — Тропікальний буревій з Карібського моря перейшов понад остров Кубу, полишаючи за собою смерть і спустошення, головно у столиці Гавані. Опісля перейшов із швидкістю 100 миль на годину попри береги Флориди, зачепив лише сильним вітром Кій Вест і пігнав в напрямі Мексиканського заливу. Осередок буревію, за звідомленнями бюра погоди, був у віддалі 40 миль на південний захід від Кій Вест.

ЖУРБА ПРО КІЛЬКІСТЬ ПЕРЕВОЗОВИХ КОРАБЛІВ.

ВАШИНГТОН. — Високі урядовці поважно зажурені недостачею перевозових кораблів у війні проти Японії. Під теперішню пору це ще не дається взнаки, але у своїм часі, коли настане пора виконувати дальші стратегічні пляни, це може стати причиною невдач. Не лише дається відчувати недостача кораблів, але й моряків до їх обслуги. Це спонукало Адміністрацію Поборової Служби набирати молодь від 18 до 26 літ і призначувати їх на службу на торговельних кораблях.

ШИКАҐОВСЬКА ҐАЗЕТА ПЕРЕЙШЛА В ІНШІ РУКИ.

ШИКАҐО. — Щоденник Шікаґо Дейлі Нюз, якого власником був полковник Френк Накс, бувший секретар маринарки, перейшов на власність корпорації Найта. Ця корпорація видає Акрон Бікен-Джорнал, Маямі Геральд і Дітройт Фрі Прес. За Шікаґо Дейлі Нюз заплатили нові власники $2,150,000. Новий видавець подав до прилюдного відома, що ґазета буде дальше триматися незалежної думки в політиці й буде змагати до оборони американських вольностей.

МАЙЖЕ СТО-ТОНОВИЙ ЛІТАК ДЛЯ ПОЛЕТУ ДО ЕВРОПИ.

ВАШИНГТОН. — Рада Цивільного Летунства виявила деякі подробиці про найновіший літак, який має відбувати дорогу понад Атлянтійський океан. Він буде знаний як тип „Пі Ей Ей" ("PAA") й може перелетіти 3,500 миль із швидкістю 288 миль на годину. Його містота виносить 92 тони, а може везти 149 подорожних. Він має летіти у висоті 25,000 стіп і буде мати 4 машини всилі 3,500 коней. Цей літак є власністю Пан Америкен Лайнс. Він буде возити 128 подорожних днями, а по 119 ночами. Нічною порою 30 осіб будуть могли спати в ліжках.

Губернатор Дюї про „особисту тайну дипльоматію" президента

НЮ ЙОРК. — Перед форум Геральд-Трибюн про Біжучі Проблеми виголосив промову нюйорський губернатор і кандидат на президента Злучених Держав Тамес Е. Дюї на тему „Це мусить бути остання війна". Він гостро скритикував заграничну політику президента Рузвелта й заявив, що „особиста тайна дипльоматія" президента є загрозою у змаганнях до тривалого миру і що ми „платимо кровю" за невдачу президента у підготові плянів до наїзду Німеччини.

Дюї заявився за співпрацю Америки, Англії, Росії й Китаю. за розброєння Німеччини й Китаю, за інтернаціоналізацію Рурщини і за признания голосу Франції та іншим нападеним державам. Він теж підніс значіння міжнародньої організації для забезпеки миру, але домагався, щоб Злучені Держави взяли провід у створенню такої організації. У польській справі він закинув президентови, що не подбав про те, щоб Совети признали польський уряд на вигнанню. Такі й інші невдачі в заграничній політиці Дюї приписує особистій тайній дипльоматії президента Рузвельта.

ПЕРЕДБАЧУЄ 25-ЛІТНЮ ОКУПАЦІЮ НІМЕЧЧИНИ

НЮ ЙОРК. — На бенкеті Киваніс в готелю МекАлпин сказав президент Гонтерс Каледж д-р Джордж Н. Шустер, що найтяжчою справою, звязаною з війною, не буде покарання Гітлера, Ґерінґа й інших націстичних лідерів — а він радить постріляти їх без суду, — але виловлення урядовців Ґестапа, коли вони повтікають до чужих країв. Провідники Ґестапо, коли схоронються на чужині, будуть організувати революційні кружки. Лише сила церкви й робітництва зможе протидіяти таким націстичним затіям, міркує Шустер. Для переведення пляну обезсилення Німеччини треба її окупувати на 25 літ і то найменше 10-тисячною американською та британською армією — заявив, завірокунав Шустер.

ОПОЗИЦІЯ ПРОТИ БРИТІЙСЬКОГО ПЛЯНУ СВІТОВОГО ЛЕТУНСТВА

ВАШИНГТОН. — Злучені Держави, Росія й Китай пришлють делеґатів на міжнародню летунську конференцію до Шікаґа, одначе вони будуть противні летунським світовим плянам, складеним Англією. Як звісно, Англія у своїх недавно оприлюднених Білих Паперах вийшла з пропозицією створити світовий авторитет для летунських справ і віддати йому юрисдикцію над світовою торговлею.

Військова управа має покласти край націзмови

ПАРИЖ. — Генерал Джулиюс С. Говмз, речник найвищої команди адміністрації Цивільних Справ в окупованих краях, заявив тут, що аліянтська адміністрація Німеччини, що почнеться по її окупації, буде мати на цілі затерти всі сліди націзму та привернути Німеччину до нормального мирного життя, яким вона жила до 1932 року.

Аліянти не будуть пробувати правити Німеччиною при помочі прихильних Аліянтам німців, а будуть правити безпосередньо через своїх людей. Зараз по вступленню аліянтських військ до Німеччини, будуть завішені всі націстичні закони в користь нацизму, отже закони про охорону націстичних уніформів, націстичного прапора, націстичної пропаґанди й всіх націстичних партійних привілеїв. Скасовані будуть всі закони, що обіймають фундаментальні засади націстичної віри, як наприклад антисемітизм.

ҐРЕЦЬКИЙ УРЯД ВЕРТАЄТЬСЯ ДО ҐРЕЦІЇ

АТЕНИ. — Ґрецький уряд на вигнанню повернувся вже домів. Повертаючих міністрів, що прибули до порту Пірею ґрецьким кружляком „Аверофом", населення витало овацiйно.

За обчисленнями ґреків, німці підчас окупації Ґреції довели до голодової смерти 200,000 осіб та вбили 15,000 закладників. Болгари вбили в Тракії 45,000 ґреків.

По всій Ґреції ґазети нотують багато випадків пімсти проти людей, що співпрацювали з німцями. Найбільше в тих репресіях лютують комуністи, проти котрих найбільше направлялася злоба німців.

МАДЯРСЬКІ СОЦІЯЛІСТИ ПОВСТАЮТЬ ПРОТИ НАЦІСТИЧНИХ СТАВЛЕНИКІВ

БЕРН. — Мадярське населення кинуло перший збройний визов німецьким ставленикам з куклового уряду Салашія. У середу коло 10. години рано узброєні відділи соціялістів, піддержані збунтованими вояками з Першої Мадярської Армії, пішли приступом на добре боронені позиції в промисловім передмістю Юпешті й по три-годинній битві заставили війська з фашистівської організації „Стріла-Хрест" вофнутися до центра Пешту, де тепер далі йдуть завзяті бої. Соціялістам дають піддержку якісь літаки, здається російські.

Мадярське державне радіо мовчить, а зате вісти подають чотири підпільні радієві станції. За їх заподаннями, бої йдуть теж коло Ґьоера, що лежить на захід від Будапешту, де кукловий уряд приказав робітникам вертатися до праці в фабриках під загрозою розстрілу.

Тимчасом новий мадярський уряд кличе мадярів до безпощадної боротьби. Він нацьковує мадярів передусім проти жидів; мовляв, супроти них мадяри мусять бути безпощадні в відплату за їх постійну ворожнечу до мадярів.

ЧИ НЕ ПІДГОТОВКА ДО НОВОЇ ВІЙНИ?—Таке може прийти на думку, коли приглянутись добре тому, що бачимо на образку. Бо це бачимо німецьких дітей, що вправляються, як орудувати гарматами. При їхньому боці націстівські офіцири як інструктори.

ЧЕРВОНА АРМІЯ ВХОДИТЬ НА КАРПАТСЬКУ УКРАЇНУ

ЛОНДОН. — Червона Армія посунулася 171 миль широким фронтом почерез Карпати й вступила до Чехословаччини. Вона зайшла за день у різних місцях на 12 до 31 миль та захопила територію 360 квадратових миль поверхні.

У середу рано московський комунікат подав, що війська червоної армії перебралися через хребет Карпатів й заняли гірські провали: Вишківський, Яблоницький (Тартарський) Лупківський, Ужоцький і Верецький, та заняли „чеськословацькі міста": Ясіню й Рахів, як також місцевости: Чертіжне, Велику Поляну, Руске, Люту, Ужок, Нижній Верецький, Воловець, Филипець, Голятин, Торун і Великий Бочків. Вони заняли теж у горішньому Семигороді місто Сигет (Сиґот).

Пополудневий совєтський комунікат подавав, що в околиці Яблонського провалу німці ставили завзятий опір, спираючися на давні фортифікації. Вони сконцентрували на гори сильний огонь, підмінували всі дороги й пропасти. Війська червоної армії брали Ясіню штурмом і звели в горах завзяті бої з німецькими альпейськими стрільцями, що обкопалися над Тисою. Війська червоної армії заняли хребет Свидовець, обійшли гору Близницю, дійшли до ріки Тиси, обійшли ворожі позиції та, вдаряючи на ворога іззаду, добули „чеськословацьке місто" Рахів.

(Лондонське бюро американської новинкарської аґенції „Юнайтид Прес" оповідаючи про ті операції, говорить звичайно про Карпатську Україну.)

ПРОЛОМАЛИ „СХІДНИЙ МУР".

Берлінське радіо подає, що російські війська проломали так званий „Східний Мур" та посунулися до Східної Прусії. Вони прорвали німецькі фортифікації на просторі 9 миль, занявши литовську твердиню Вірбаліс, що лежить 3 милі від границі.

Німецький радієвий коментатор генерал Алфред фон Олдберґ каже, що німці ще „назагал" мають у своїх руках контролю східної границі. Інші німецькі радієві коментатори говорили, що совєтські команданти мають ґрандіозний плян відрізати Східну Прусію від решти Німеччини походом на Данціґ.

АЛІЯНТИ ДОБУВАЮТЬ „ПІДСКОЧНІ ПУНКТИ"

ГОЛОВНА КВАТИРА АЛІЯНТСЬКИХ ЕКСПЕДИЦІЙНИХ СИЛ. — Британська Друга Армія й панцирні відділи Першої Американської Армії добули голяндське місто Венрай та кілька сіл у Райнляндї. Канадійські війська пониже гирла ріки Шелди підійшли ближче до Автбруку. В цей спосіб вони захопили пункти, які становлять знамениті бази для дальших воєнних операцій.

БЕЗНАДІЙНИЙ ОПІР ПРОДОВЖУЄ АГОНІЮ ААХЕНУ.

Німецькі війська далі ставлять опір в Аахені, заставляючи цим американців добувати блок за блоком. Вигляди боїв для німців безвиглядні, а їх головний результат — це знищення міста. Американці звичайно вибивають німців з домів, розбиваючи доми вибуховими матеріялами.

Доперва як в американських руках найшлася половина Аахену, почали німці здаватися американцям більшим числом. З тою хвилею опір ворога в містах став сильно слабнути.

ГІТЛЕР СТЯГАЄ ВСІХ МУЖЧИН ДО „ФОЛЬКСШТУРМУ".

БЕРН. — Гітлер видав декрет про створення „Фольксштурму", себто „армії домашньої оборони", до котрої мають належати всі німці в віці від 16. до 60. року життя. Ця армія має бути зорганізована за повітами й в кожнім повіті має стояти під командою націстичного „ґавляйтера". Верхну команду над всею армією має тепер мати Гімлер.

У радієвій промові в цій справі, прочитаній за Гітлера кимось іншим, Гітлер закликав німців до остаточної оборони Німеччини. Гітлер признав притому, що тепер Німеччина стоїть у війні сама, що її покинули вже всі її союзники. Гітлер запевняє німців, що вони встояться проти всіх ворогів, бо, мовляв, „проти тоталітарної нищучої волі наших жидівських інтернаціональних ворогів ми протиставимо своє тотальне зусилля всіх німців".

АМЕРИКАНСЬКІ ЛЕТУНИ РОЗБИЛИ ЯПОНЦЯМ СІМ КОРАБЛІВ.

ПЕРЛ ГАРБОР. — Літаки з пацифічної воєнної фльоти вдарили на північну частину филипінського острова Люсона й розбили там японські інсталяції й причали. 7 дальших кораблів знищено в цих боях.

За обчисленнями команди американської фльоти, американці затопили за пів'ята останнього місяця японцям 905 кораблів, а літаки й гармати Третьої й Пятої Фльоти на Пацифіку знищили ворогові 3,080 літаків.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Classified Advertising Department, 595 — 7th Ave., New York 18, N. Y. BRyant 9-0582

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

ПЕРЕДПЛАТА		SUBSCRIPTION RATES:	
Поодиноке число три центи		Three cents a copy	
На рік	$7.00	One year	$7.00
на пів року	$3.75	Six months	$3.75
На три місяці	$2.00	Three months	$2.00
Числа з суботи (з анґлійською частиною):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	

ПО ГОРЯЧЦІ ПРИЙДЕ ПЕВНО ОХОЛОДА

Як довго ще триває виборча кампанія, всі зацікавлені ходами американської політики люди можуть робити знаменні обсервації. Навчитися з них можна багато й про вдачу народу, і про політичні практики народу зо старою, виробленою вже демократією. І можна з того всего витягнути навіть дуже повчаючі лекції для неполітичного життя, наприклад для бизнесу й приватного співжиття з людьми.

Маємо наприклад таке явище боротьби між двома великими американськими партіями. Доходить у ній до безпощадного взаїмного шкалювання, серед якого градом сиплються найстрашніші просто закиди: Молодик! Старий нездара! Комуніст! Ізоляціоніст! Баламут! Брехун. І так далі й так далі. Коли самий кандидат чогось не може сказати зо страху, що це може пошкодити його кандидатурі, за нього це саме скаже якийсь агітатор, який самий не кандидує й через те від язика податку не платить. Чуємо закиди, з котрих можемо вносити, що коли один кандидат вийде, то він по виборах зараз заарештує свого противника як зрадника держави, а коли програє, то завдасть противника до кримінала за очернення. Піднімаються пристрасти з обох боків так сильно вгору, що може інколи здаватися, що справа на виборах не скінчиться, що, котраб сторона не виграла, то друга певно рішення голосування не прийме, але зараз по виборах возьме за рушницю, аби доходити того, що вона вважає за своє ненарушне право.

Як справа скінчиться? Можна би для цього найкраще підождати аж до часу по виборах. Одначе, хто в Америці був через кілька виборів, той певно вже нині може сказати з усею певністю, що хтоб виборів не виграв, по виборах ніякого страшного перевороту не буде. Програна сторона рушниці з клинка не буде здіймати, ні револьвера наоливлювати. Перша думка, яка прийде перепавшому кандидатови, певно буде: де дівся блянкет, що я приготовив на вислання мому противникови ґратуляційної телеграми? І по цій телеграмі всі гострі слова, сказані одною стороною про другу, забудуться немовби автоматично. І той, що його назвали комуністом, не буде гніватися, і той, що його назвали ізоляціоністом, за тиждень опісля не буде про це памятати. І той, що його назвали нездарою, можливо ще до року дістане припоручення виїхати кудись як довірений речник того, що його так назвав.

І в кілька місяців по виборах виборча кампанія буде забута, а живі люди будуть живе думати, себто не будуть журитися, що було, а будуть тоді журитися тим, що тоді буде та що після того буде мати наступити. І хіба може десьнедесь на піддашу найдеться відлюдок, що, відбившися від живих людей і не маючи здібности робити щось у теперішньому, буде колупати пальцем у минулому та розводитися над тим усім, що всі забути хочуть, аби воно їм не перешкаджало вирішувати теперішнього й майбутнього.

Торговельні звязки між Америкою і СССР

Ще заки Злучені Держави визнали уряд Совєтів, існувала в Ню Йорку совєтська торговельна агенція „Амторг". Не було політичних зносин з Совєтами, але бизнес ішов на велику скалю. Дехто підозрівав, що з бизнесом получені ще й інші справи. Тепер уже це минуло, бо кожна ділянка має своїх людей. Є вже дипльоматія, є Агенція для Закупів, а Амторг має свої завдання.

Щоб функціонувати правильно в Америці, Амторг мусів приноровитися до американського законодавства. Отже є це спілка заінкорпорована на імя М. М. Гусева, але він є іменований Москвою як предсідник правильної совєтської корпорації Амторґ. Перед Гусевом, був К. І. Лукашев, але його призначено до Совєтської Комісії Закупів у Вашингтоні.

Інтересне те, що закупно всього совєтського добра, як продукції так і сирівців, робиться в Амторзі, а не через Амторг. Значить, Амторг виступає неначе власник товару, який продається в Америці. Таксамо Амторг закуповує американський товар і платить за нього як власник, хоч гроші на закупно приходять від совєтського уряду. Отже, як хто хоче щось купувати в Совєтах, то властиво іде до Амторгу і дальше непотрібно. Як виглядає совєтський торг в Америці, виясняє такий приклад: Із Совєтів приходить до Америки вуджена риба. Але вона не має совєтської марки, а пакується в Америці. На совєтські бляшанки наліплюється американську фірму "Vita Food Product Co." і так розповсюднюються по бизнесових підприємствах. Совєтське дерево продається під фірмою А. С. Дуттон Ломбер Компані, а вугілля через Джордж Е. Ворен Корпорейшен. Спроваджують у подібний спосіб ще марганець, з українських копалень, плятину, навіть і нафтові продукти, а російські футра мають здавна свою марку.

Якжеж є з вивозом американських продуктів у Совєти?

Війна затемнила багато трансакцій, бо прийшов Ленд-Ліз. Але війна не буде вічна. Багато разів уже згадувано, що Совєти ведуть з Америкою переговори в справі біліонового бизнесу. А недавно наспіли вісти, що Совєти завели аж пятнацятьлітку для своєї відбудови після війни. Та американські бизнесові кола вміють приноровитися до відносин і найти спосіб, як дістатися до Совєтів, де уряд є властивим підприємцем.

Тут знов у пригоді стає Амторг. Він буде навіть займатися оголошеннями в совєтських установах для американських підприємців і то на американський лад.

Наділі годі знати, що ці оголошення мають значити, коли закупно роблять совєтські установи по наказі з уряду через Амторг. Та фактом є, що оголошення приготовляються і то на суму четверть міліона долярів. На совєтські відносини це може бути велитенська грошева сума. Оголошення пічнуть через книжку. Може це перша американська книжка, що появиться в Совєтах на підставі американських ґльобальних видавництв. Цею книжкою є „Катальоґ Американського Інжинірства й Промислу". Він виходить під англійською назвою в Злучених Державах як „Ди Каталог оф Америкен Енджінірінг енд Индостри" від 1927 р. У виданню Амторгу для Совєтів катальоґ обійме 4,000 сторінок, а серед них самі оголошення займуть 1,100 сторінок, платних по $200 за кожну. Досі зголосилося вже 800 американських підприємств, що хочуть поміститии оголошення в катальоґу.

В більшій частині оголошення поміщують американські підприємства тяжкого промислу, отже фабриканти машин. Деякі замовили навіть 10 до 15 сторінок для своїх оголошень, а цеж книжечка сама в собі. В оголошеннях подаються вказівки про розвиток американських залізниць, летництва, автомобілевої індустрії, ґуми, а особливо про продукцію сто-октанової ґазоліни. Виходить, що катальоґ не є самим катальоґом, але теж наукою розбудови знищеного краю. Він буде друкований наперед у 5.000 примірниках і розісланий до технічних совєтських установ, фабрик і комісаріятів. Але вже приготований плян на видання 10 до 15 тисяч додаткових примірників, колиб перші розійшлися швидко.

Для приспішення совєтсько-американських торговельних звязків плянується вистава у Москві. Туди пішлють американці свої вироби й вони будуть виставлені в будинку Совєтської Торговельної Палати. Вистава буде головно класти натиск на потребу і значіння машин для тяжкого промислу.

Впарі з пропонованим товарообміном в Совєтах плянується теж і кредит для совєтських закупів через Юнайтед Стейтс Експорт Банк. Уже тепер є ґарантований кредит на 700 міліонів дол., але він має бути поширений на 5 біліонів. Закупи з Совєтів на машини будуть взоруватися на закупах в американським підприємстві Дженерал Електрик, яке будує електричні ґенератори для Дніпрельстану на Україні. Дніпрельстан, як звісно, знищили самі совєтські війська при цофанню перед німцями, а німці не мали часу на повне знищення. Тепер, як кажуть, по вставленню нових турбін продукція електрики в Дніпрельстані зросте на 15 відсотків.

Проф. Микола Чубатий.

На що польським комуністам пів міліона армії?

Зайшли в сліпий кут.

Польсько-совєтські взаємини зайшли направду у цілком сліпий кут, з якого здається немає вже виходу. Та не так немає виходу, як радше треба сказати, що Совєти виходу ніякого не шукають. Справа Західної України та Західної Білорусі нині цілковито відійшла на бік. Уже 95 відсотків поляків вважають ці землі безнадійно страченими. Питання лежить вже не в посіданні чи в не посіданні Західної України; але справа йде тепер вже зовсім виразно про втрату чи збереження незалежности Польщі. Большевики, як звичайно, говорять одно, а роблять друге. Так само нині на Кремлі Сталін запевняє, що хоче сильної та незалежної Польщі, а з другого боку виразно вважає Польщу за свій протекторат, в якім він призначує міністрів, а на Кремль удаються члени уряду та тимчасового парляменту так званого Польського Комітету Визволення, щоб там дістати інструкції. Почуваючи за собою таку силу червоний польський Комітет Визволення ставить все нові труднощі, якими унеможливлює порозуміння з польським урядом в Лондоні, дарма, що премієр Міколайчик іде вже сам на такі уступства, які властиво означають затрату суверенних прав польського народу.

Усування на нові призначування.

На бажання Кремля президент Рачкевич усунув ґенерала Соснковского з уряду заступника президента. Після того відібрали йому начальну команду, дарма, що таки немає між польськими військовиками людини, що його авторитет, військові спосібности та досвід краще на це кваліфікували від Соснковского. Польський уряд назначив наслідником Соснковского ґенерала Бору-Коморовского, геройського провідника повстання в Варшаві. Та збоку червоного Комітету Визволення відразу пішла атака на генерала Бора-Коморовского й то така далека, що його зачали зараховувати між военних злочинців, що повинні бути поставлені перед военний суд за передвчасне нібито а невідповідальне викликання повстання в Варшаві проти німців.

Річ природна, що така виразна фронтова атака мала на цілі відразу відсунути варшавського ґенерала-героя від обняття начальної команди над всею польською армією.

Варшавська проба.

Два дні пізніше варшавське повстання по 63 днях геройської боротьби проти німців заломилося. Які причини були тим рішальні, годі знати. В Лондоні вияснюють це тим, що брак поживи та амуніції унеможливили дальший опір повстанців проти німців. Та є такі американські та англійські газети, що це подають таке, що повстанці, запевнивши собі права комбатантів збоку німців, добровільно віддалися в німецький полон, бо розуміли, що по занятті Варшави росіянами їх виарештують та певно вивезуть десь на Соловки, коли їх команданта, ґенерала Бора, вже тепер узнали у Совєтах военним злочинцем. Варшавські патріоти, доносить преса, прийшли мабуть до переконання, що краще їм у таких обставинах зберегти своє життя в німецькім полоні для боротьби за незалежність Польщі, яка згодом мусить прийти. Очевидно буде це боротьба проти червоних росіян та їх ставленників люблинського Комітету Визволення. Чи так дійсно є, не знати. Але, якщо так було, то це було би дуже болюче для Аліянтів. Бо це означалоб, що варшавські польські повстанці, поставлені поміж німецький молот та совєтське ковало, воліли вибрати німецьку неволю ніж стрічу з російськими союзниками, а властиво з совєтською владою.

Самаж роля премієра Міколайчика з його уступствами перед совєтським урядом спершу видавалася кроком політичної терпеливости, та нині є вона радше прикладом політичної наівности та незнання метод большевицького поступовання у прямуванню до своєї цілі. Під тим оглядом український уряд У. Н. Републики орієнтувався куди краще у методах поступовання большевиків та рішуче відкидав всяку думку про пертрактування з псевдоукраїнським радянським урядом в Харкові. Премієр Міколайчик, як шльонзак, замало знає большевиків, тому й сам зайшов у сліпий кут.

Домашня війна в Польщі.

Між тим в самій Польщі кипить. Поляки це не югословяни з русофільськими нахилами, ані чехи. Можна поляків не любити за їх непоправний імперіялізм та за їхню хоробливу охоту панувати над другими, чи за їхню шляхоцьку буту, та одначе ніхто їм не відмовить горячого патріотизму. Для справи своєї батьківщини вони готові на найбільші жертви. Так само й тепер проти червоного уряду квіслінгівставленників Кремля підноситься вже филя повстання. Річ природна, що успішний опір проти польських комунофілів при совєтським попертю нині в Польщі практично неможливий, але в таких ситуаціях поляки є необчислені. Совєтський протекторат в Польщі готов стрінутись зі завзятим опором польських мас.

Найбільше рішучий опір викликало зарядження люблинського комітету, яким розпочав він бранку в цілі утворення пївміліонової польської просовєтської армії. У відповідь на зарядження бранки молодь криється по лісах, втікає від червоної військової служби та ставить активний опір. Преса доносить навіть про криваві зудари в Люблині просовєтських поляків з патріотами, що попирають лондонський польський уряд. Ось ті знаки говорять, що це тільки початок.

Навіщо червоним полякам пів міліонової армії?

Всеж таки цікаве, пощо червоним полякам мобілізувати півміліонову армію, яка напевно проти німців вже не буде вжита, бо заки вона буде якслід витренована, війна проти німців мабуть покінчиться. Виходилоб, що червоний уряд в Польщі чується непевним свого положення та бажав би мати власну військову силу, щоби польськими руками, а не російськими, проливати польську кров. Росіяни за розумні, щоби на себе стягати ненависть цілого світа!

Але є ще друга можливість. Самі большевики побоюються, що на випадок заломання Гітлера, терпець аліянтів, хочби в польській справі, готов остаточно урватись. На це саме Сталінови потреба ще пів міліона війська й то якраз польського для заманіфестування, що новий червонавий лад в Польщі боронить сам польський нарід, а не якась чужа сила.

Сяк, чи так, а положення Польщі є нині прямо трагічне. Чи найдуть поляки хоч в останній хвилині тільки політичного реалізму, щоб шукати порозуміння зі своїми сусідами, розграничитися з ними справедливо та створити морально сильний бльок народів загрожених червоним опиром для ратування свободи та демократичних порядків кожний у своїх країнах?

Щоби ратувати ось ту безнадійну ситуацію, полетів британський премієр, Чорчил, до Москви. Це остання надія. Колиб і ця акція не вдалася, ми сталиб перед дуже поважним напруженням серед Аліянтів.

ОЛ. ЛУГОВИЙ. Права автора застережені.

В КІГТЯХ ДВОГОЛОВОГО ОРЛА

ПОВІСТЬ З ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ
У двох частинах
(Перший том трильоґії „Огнем і Кровю")

68)

Член державної ради, пан Афрозимов, зо своїм зятем Штюрмером[9]) взяли в інтендантурі вісім міліонів фунтів шкіри на чоботи по ціні десять копійок за фунт. Натягнули державний скарб на пять міліонів рублів...

— Яким то способом? — цікавився Скубенко.

— Найпростішим! Такі пани живуть понад кишеню, тож за шкіру не платили. Продали її, ні копійки не затративши, всяким шевцям по двадцять рублів за пуд, або по пятьдесять копійок за фунт. Отже мають чистого зиску чотириста відсотків. Скільки ще на чоботах зароблять? Бо шевців зобовязали продавати взуття знов же їм самим, а вонивже більшими партіями відпродуватимуть інтендантурі, і знов зароблять.

— Цікаво, скільки та пара чобіт обійдеться казні? Думаю не менше двадцять пять рубликів... — обчисляв Скубенко.

— Коби не більше! Обійдеться на загал — пять-шість разів дорожче своєї вартости. — Паволоцький потвердив.

— А може встановлять яку тверду ціну? — висловив ґенерал сподівання.

— Яка там тверда ціна? Відомо! — Скубенко махнув зневажливо рукою. — І на твердій ціні не одна худобина ще заробить. Не першина!

— Не знати, скільки в тому правди? — раптом знов встряв Ейхгольц. — У вас, підполковнику Паволоцький злий язик, і не аби яка здібність фантазувати! Коли всі по вашому так крадуть, і тільки крадуть, то всю Росію вже розікралиб! Певно, трапляється, в родиніж не без виродка! Та по вашому всі крадуть поголовно! Деж докази? Докази, пане підполковнику! Всі крадуть, по вашому, а ми все таки воюємо! Значить, маємо чим! Не все розкрадають!..

— Певно, що воюємо, щож більше нам зістається? — згодився Паволоцький. — Однак, це чиста правда. Називають же імена великих риб. Депутати Думи, Шинґарев і Ґоднев піднимали те питання в думській сесії, писала про те преса! Яких же ще доказів вам потрібно?

— Та й в інтендантурі хібаж самі взірці чеснот сидять? — підхопив Скубенко. — Чи ви знаєте, скільки уніформованої худоби наживається от, хочаб на гуртах рогатої худоби для фронту? За доплату вимінюють кращу на гіршу, кладуть собі в кишеню кормові, видані на закуп сіна гроші, а худоба гине! Гине з голоду! Цього ніхто не хоче бачити! Чи може й бачить, але мовчать! Бо на руку це все тим старим руінам Фредериксам та й нашим всіляким Безобразовим,[10]) — яких близька рідня в німецькій армії частинами командує...

— Так, німців серед нашого ґенералітету підозріло забагато! — погодився Володченко.

— Еґеж... Все боги і Марси, Більдерлінґи і Каульбарси! — поговкою манджурців відповів Скубенко. — Не в тому біда, що вони німецького коріня... Ось, і Дельвиґ німець, чи властивіше півнімець, пів хахол... Давай нам Боже таких німців побільше! Біда в тому, що багато ґенералів є німцями подуху, не тільки по походженні, та й по підданству...

Чи тільки ґенерали такі? А ось недавно викрито кількох однорічників російської армії — німецьких підданих — лейтенантів і навіть одного гавптмана кайзерівської армії! Очевидно займалися шпигунством!

— І що з ними сталося? Повісили? — спитав Попандопуло.

— Якраз! Сподійтеся! Старанням цариці оправдано! Дивуватися нема чому. Адже цариця вистаралася, щоб німецьких полонених не висилати ні на які роботи. Сидять без заняття, дістають добрі кормові, й випасаються. А наші полонені в Німеччині, в Австрії сотками денно з голоду гинуть! Щож? Їх влада, їх право. Вони Росією керують ще від Петра і Катерин всяких! Чого дивуватися, коли самий Вільгельм Другий купив собі солідний маєток на Херсонщині, а Гінденбурґ десь у Саратовщині, аж над Волгою! Оба отже російські поміщики, новітні кольонізатори...

— Саратов від родового Гінденбурґового маєтку — таненберґу, трохи ніби задалеко — замітив Паволоцький.

— Одначе це факт! Частина німецького пляну „дранґ нах остен", мирного завойовання російської імперії. Щеж Бісмарк радив німцям з Росією не воювати. Подбати тільки про плекання „расових кобил" — він так і висловлявся — тобто орсійських цариць з німецьких княжих домів. Вони вже подбають про сприятливі умови для німецького руху на схід.

Розмова приняла небезпечний зворот. Чіпала династію і закон про „зневагу величности". Ґенерал Володченко побоювався, щоб Скубенко не почав згадувати тих „расових кобил" поіменно, з ще живучими цурицями включно. Дисципліна зобовязувала кожного про випадки зневаги династії давати знати команді. З приявних у переділі певно знайдеться хоч один, щоб дати знати, кому належить, постарається. Тож Володченко перевів розмову на не так ховзькі тори:

(Дальше буде).

9) Штюрмер-Афрозімов, пізніший премієр-міністер на передодні революції.

10) Ґраф Фредерикс, ґенерал кінноти, впродовж 28 літ пробував міністром Двора і Удїлів, мав великий вплив на царяг Безобразов, командант ґвардійського корпусу, відчислений за нездарність, на бажання царя опісля командант двох корпусів ґвардії. Непомірно грубий і гидкий обличчам.

ТОМУ, ЩО УКРАЇНСЬКЕ ДРУКОВАНЕ СЛОВО, А ЗОКРЕМА ТЕ, ЩО ПОЯВЛЯЄТЬСЯ АНҐЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ, ПОМАГАЄ ПОШИРЮВАТИ ТАК ТЕПЕР ПОТРІБНІ ПРАВДИВІ ВІДОМОСТИ ПРО ПОНЕВОЛЕНУ УКРАЇНУ, І ЗВЯЗУЄ НАШЕ МОЛОДЕ ПОКОЛІННЯ В КУЛЬТУРНИЙ СПОСІБ З ДУХОВИМИ ЦІННОСТЯМИ І СЛАВНИМИ ОСЯГАМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, З ЯКОГО ВОНО ПОХОДИТЬ—ТРЕБА НАМ ЩОРАЗ НОВИХ КНИЖОК І ВИДАВНИЦТВ ПРО УКРАЇНУ. ТА ЩОБ ВОНИ МОГЛИ ПОЯВИТИСЬ, ТРЕБА В ПЕРШУ ЧЕРГУ ПОШИРИТИ СЕРЕД АМЕРИКАНЦІВ ТІ ВИДАННЯ, ЩО ВЖЕ Є. А ТЕЖ ТРЕБА СТОЯТИ ПРИ ТОМУ, ЩО НЕМА І НЕ МОЖЕ БУТИ КУЛЬТУРНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ХАТИ В АМЕРИЦІ, В ЯКІЙ НЕ БУЛОБ ОСЬ ТАКИХ ВИДАВНИЦТВ.

Ярослав О. Бойків.

Хоч одну книжку!

1)

Чому?

Здається мені, що хата буває дуже порожна із двох причин; перше, коли немає у ній дітей, а далі, як немає у ній книжок.

Ми, смертельники, любимо товариство, любимо поговорити, забавитись. Така вже наша вдача. Нераз нарікаємо, що нема отого товариства; нераз скучаємо і. щоб „забити" час, йдемо „авт", кудинебудь, от хочби до „сальону", щоб там переповісти кумам, краянам може всоте пригоди із нашого життя, чито слухати отаких оповідань. Дехто має такий звичай.

Втікаємо часто із хати тому, що вона порожна, бо не находимо в ній розривки.

Майже всі ми тяжко працюємо. але все найдеться час на нудьґу. Карло Льоренц, у творі „Молодці сьогодня — мужі завтра" — каже, що „нема нічого більше нещасливого як люди, що нудяться вдома". І питає: „Чи ти не маєш в дома доброї книжки?"

Добра книжка — річ найкраща — каже Емерсон. Чи не так? Кілько розривки, приємности, знання, кращого розуміння світа, людей довкола нас — можемо найти у книжці. Книжка не є мертва річ. Таки треба погодитись читачу із Томою Масариком — будівничим і першим президентом чехословацької републики — що книжка є людина і більше того, вона є дух людини і найкращий її приятель. Як читаємо книжку — то наче говоримо з тим, що її написав.

Нам приємно, коли якийсь достойник подасть нам руку, заговорить, засміється до нас, от хочби тепер перед виборами. А читаючи книжку, добру книжку, — чи ми не слухаємо бесіди її автора, тих великих. направду великих людей, ґеніїв людства?

Читаєш Шевченка. його Кобзар і чи не чуєш його плачу в неволі, на засланню; чи не бачиш його у безмежній журбі; не чуєш його нарікання на кривду заподіяну Україні:

„Світе тихий, краю милий,
Моя Україно —
За що Тебе спльондрувано
За що мамо гинеш"...

Читаючи Історію України — Михайла Грушевського — я наче живого бачу перед собою найкращого із наших істориків, будівничого Української Держави.

„Народе мій замучений
розбитий
Мов паралітик той на
роздорожу
Людським призирством
ніби струпом вкритий"...

— це Іван Франко, поет, письменник, публіцист. вчений говорить до Тебе читачу, до всіх нас.

А цей Франко сказав про книжки таке:

„Книги, то морська глибина,
Хто в них пірне аж до дна,
Той хоч труду мав досить,
Дивні перли виносить".

— Без сумніву. з книжок говорять до нас велитні духа. З яким пристаєш, таким і сам стаєш, — каже наша народня пословиця. Коли приставатимеш із тими найкращими всіх часів, то по всякій можливости і сам ти повинен стати аристократом духа.

Щоби підтримати, продовжити життя нашого тіла, — мусимо їсти і то їсти добру страву. Подібно мається справа із життям нашого духа, нашого кращого „я". Дух наш потребує поживи, корму, а той корм, у великій мірі. є у книжках, у добрих книжках. Тому без доброї книжки — будемо духово миршавіти, поки не станемо карликами.

І тому. по застанові, по розвазі, таки треба нам рішитись купити хоч одну книжку в часі цеї жовтневої кампанії; хоч одну із тих прекрасних книжок, що їх оголошує тепер „Свобода" майже кожного дня на ось тій сторінці.

Отже не забудьте:
Хоч одну книжку!...

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

АМЕРИКАНСЬКІ УКРАЇНЦІ ТА ЇХНІ ПОВОЄННІ ЗАВДАННЯ.

Наближається кінець війни. Американський уряд вже почав приготовлятися до змін в індустрії та цілому нашому життю, яке наступить по закінченню війни не лише в Америці, а в цілому світі. Що кінець війни принесе нашим братам на землях України, можна догадуватись. Американські українці домагаються вільної, незалежної демократичної української держави, а з нею і кращої долі для своїх братів. І не відступлять від цеї своєї мети так довго — доки бажання українського народу, створити свою власну справді незалежну українську державу; не сповняться. Коли і як ті бажання сповняться буде залежати у першій мірі від тих українців, котрі жиють на землях України. Вони мусять ту незалежну державу собі вибороти. А українська іміґрація може лише їм помагати у тих змаганнях тільки тими способами, які є можливі й їм доступні.

Але українці, котрі приняли горожанство Злучених Держав, чи держав полудневої Америки або Великої Британії, мусять памятати, що їм треба розбудувати свою будучність як горожанам тих держав. Доля американських українців і їх поколінь є тісно звязана з долею Америки — нашої прибраної вітчини, за котру ми вже проляли так багато крови. Наша будучність і добробут в Америці буде залежати від нас самих: Що придбаємо, то й будемо мати, як говорить українська пословиця. Отож, як ми знаходимося на передодні великих подій та змін до кращого завтра, варто нам тепер застановитися над нашим минулим в Америці, над тим, що ми властиво осягнули в Америці від початків нашої іміґрації, а завваживши свої недомагання, знатимемо, чого нам треба в будуччині вистерігатись.

Американські українці становлять майже один процент усього населення. Та в різних галузях американського життя не представляємо навіть одної сотної частини одного проценту!

Чи той процент збільшиться, буде залежати від нас самих. Щодо населення, то українська іміґрація не має страху. З цього боку українцям ніколи не грозив занепад і не буде грозити так довго, доки американські українці будуть стерегти свого здоровля, затримувати святість подружого життя, живучи морально, згідно з наукою своєї церкви, котра через сотки літ держала наш нарід у моралі та християнському життю.

Та тепер погляньмо, чи ми є забезпечені зі сторони просвітної та економічної. Самої скількости не вистарчає, бо населення, щоби становити якусь тривку цілість, мусить бути теж відповідно просвічене й економічно розвинене.

З цеї сторони американським українцям грозить небезпека, бо ті ділянки, хоч такі важні, але проте ще далі дуже занедбані. На просвітному полі українська іміґрація таки здобула ще дуже мало. Ми не маємо ані одної щоденної або тижневої ґазети крім ґазет, виданих Союзами. Не маємо ані одної бурси, вищої школи, чи якої не булоб наукової інституції поза школами в Стемфорді чи Факс Чейз. Українська іміґрація не видала з себе ані одного визначного письменника, композитора, артиста, лікаря, адвоката, професора, а є тільки невелике число професіоналістів. Ми не маємо ані одного конґресмена чи сенатора. Зате є у нас тисячі родин, котрих діти заледви покінчили публичні школи, хоч у нас не повинна знаходитися ані одна родина, котраб немала бодай одної дитини з університетською освітою. У старім краю ми мали добру вимову. Ми говорили, що нас вороги не допускали до науки. Та в Америці ми не можемо вжити того арґументу; тут науку можна легко набути, коби тільки була воля і охота.

Загляньмо в економічний відділ нашого життя, а побачимо, що за 50 літ ми лише потрафили збудувати і втримати чотири запомогові орґанізації, чотири або пять будівельних кас та по кілька приватних бизнесових заводів у більших містах. Щоби лекше зрозуміти в чім діло, наведу малий примір. Від часу, як Америка приступила до війни, в Шікаґо завязався комітет різних національностей. Ціль комітету — продавати воєнні бонди. Говорять, що в Шікаґо є 40 тисяч американців українського походження. Як предсідник української секції у згаданім комітеті, я подав більш консервативне число, себто 20 тисяч. У пятій позичці українці з Шікаґо й околиці купили за 320 тисяч воєнних бондів, а китайці, котрих є у Шікаґо коло 500, закупили воєнних бондів на 5 міліонів долярів. Чому така велика різниця? Тому, що 500 китайців мають 500 бизнесів, а 40 тисяч українців не мають навіть 100 бизнесів. На 500 китайських бизнесменів працює усе Шікаґо — а 40 тисяч українців працюють по фабриках на все Шікаґо. В тім сук і різниця.

Замале число українців кінчить вищі студії й замале число українців цікавиться бизнесом. А нарід без науки і без бизнесу є і буде наймитом у чужих людей, буде працювати на другого, а не на себе.

Цього року члени У. Н. Союзу, а з ними всі американські українців, обходять 50-літній Ювилей Українського Народного Союзу. Всі ми гордимося тою орґанізацією. Вона є нашим найбільшим, народнім здобутком в Америці. Вона є свідоцтвом нашої зрілости, котра вказує, що українці також можуть спільно працювати для власного добра, що українці теж мають таких людей, котрі можуть збудувати орґанізацію з понад 43 тисячі членів і більше як 7 міліонів долярів капіталу. А як до цього ще додамо число членів і майна трьох інших українських запомогових орґанізацій, то побачимо, що під зглядом особистого забезпечення (лайф інсуренс) американські українці є добре загосподарені і не мають найменшої причини обезпечуватися деінде і там будувати капітали для інших, а не собі. Ми є вдячні тим кільком українським піонірам, котрі 50 літ тому відважились зорґанізувати Український Народний Союз. Тільки жаль, що не було і нема більше таких людей, котрі започаткувалиб інші бизнесові підприємства, з котрих всі українці моглиб користати. От, наприклад, щось у роді старокраєвого товариства „Дністер", що то обезпечало від огню. Тисячі українців в Америці мають власні доми. Вони річно видають грубі тисячі долярів на забезпечення тих домів від огню, бурі та інших випадків. А як подумаємо, скільки добра принесло свому народови усім нам відоме асекураційне товариство „Дністер" на Західній Україні, то чи не прийде нам на думку: А чому ми не моглиб створити подібної орґанізації в Америці!

Час, щоб американські українці почали нову конструктивну працю, звязану з нашою будуччиною в Америці. По закінченню війни тисячі наших дітей вернуться з військової служби. Многі з них не докінчили своїх студій у різних колеґіях та університетах, бо мусіли йти боронити рідного краю. Вони вернуться домів як американські ветерани з різними привилеями та правами, даними їм американським конґресом як незначну заплату за їх велику службу своїй державі. Ті привилеї та фінансова поміч будуть ними вжиті на збудовання їхнього кращого завтра. Та родичі, сестри, браття чи приятелі молодих американсько-українських ветеранів повинні ще припильнувати, щоб вони докінчили початі перед війною наукові студії, а теж повинні помогти їм здобути належні місця у різних професіях та бизнесових заводах. Знова ті ветерани, котрі не вернуть до школи, повинні дістати роботу, чи йти в бизнес. За те памятаймо й ми, американські українці. А тим самим думаймо і про те, як розвинути наше бизнесове поле, а з ним і нові варстати праці.

Адв. Роман Смук,
Шікаґо, Ілл.

Лемківщина перед сто роками

VI.

Співучість лемків.

Лемки, як і цілий український нарід, дуже співучі. Жінка чи то жне, чи громадить, чи доїть корову, чи меле на жорнах, супроводжає свою роботу піснею. Дівчина не має такого заняття ані не має такого часу, щоб не співала; вона мовчить лише тоді, коли є хто чужий або коли сумує у нутрі, або якісь обставини приневолюють її до мовчанки. Дійсно треба дивуватися, як вони, жнучи цілий день похилені, можуть співати. Коли співають, всі беруть на один голос, одна другій не вторує. Пісня жачок дуже гарно виходить, коли вони при місяцю жнуть. Тихий вечер, погідне небо, гарне світло місяця, свіже повітря — все те вже само в собі має щось принадного, щось таємного, що наповняє душу якимсь святим чуттям. А ще більше благодатним і зворушливим буде вплив природи на душу людини, коли чути її тужливу пісню, хоч би навіть не розуміти її слів. Ніколи пісня гірських дівчат не промовляє так до людини, як вечером, коли природа покриється таємничою тінню. Хто цього не зазнав, хай вийде собі ввечер при світлі місяця на тиху леваду і тут на відлюддю хай прислухується пісні повертаючих з молоком із кошар дівчат, хай прислується сопілкам вівчарів-югасів. Поділля не всилі дати такої вистави. Ще буває тут звичай, що як одна дівчина пічне якусь пісню, друга негайно підхоплює її, дальше третя і так на всіх горбках, де лише яка дівчина находиться, звенить одна спільна пісня на один голос.

Парібки мало співають, при роботі ніколи, лише при худобі співають на переміну і грають на сопілках чи фуярках, або при танцю. Дівчата й загалом жінки при танцю не співають. Мельодії сопілок все сумні й задумчиві.

Лемківські пісні можна поділити на такі, що їх співають при роботі, при танцю, або вчасі відпочинку, дальше на пісні весільні і колискові. Весільні — по походженню словацькі. Їх співають на пів по словацьки, на пів по українськи, а зміст їх більше словацький, ніж український. От типова лемківська весільна пісня:

З білого двора вода тече;
(2 рази).
Што мі моя мила рече,
Ей, та най мі рече, не боюся,
Вербують гусари, звербуюся.

Всякий завважає, що ця пісня, хоч формою українська, то змістом не-українська. Інші пісні, можна сказати, чисто українські, але їх мало, впрочім зміст їх такий, що може відноситися до кожного народу, як ось:

Кусалам орішок, не било
ядра,
Малам миленького, пішов
до дябла.

В інших піснях то навіть імена мішаються зо словацькими. Отже в них приходить Марця, Ґанця і Янічко — а це найкращі імена у словаків та у підкарпатських українців. Зміст різнородний, більша частина висловлює тугу за милим або милою, то знову радість або любов. Більша частина пісень складена так, що в першій частині є образ знятий з природи, а в другій само почуття радости чи інший вплив. Щодо мельодій, то мабуть їх нема більше, як три, не дуже різних від себе. Чи мельодія взята від словаків, годі знати, хоч це правдоподібне, бо пісню перебирає нарід з мельодією. Пісні до танцю також в половині словацькі, в половині українські і їх співають на таку нуту, яка потрібна до танцю. Нарід вичується цих пісень на Угорщині, а коли вернеться домів, то вчить інших. Новість подобається людям, тому один перебирає від другого, а потім їх українщить, змінюючи закінчення та інші граматичні форми на українські.

Ще інші пісні — це пісні при сватанню чи весіллю. Ці пісні чисто українські, в них зберігся чисто український дух, навіть і мова в них чистіша ніж в інших піснях. Вони носять на собі признаки стародавности і свідчать про старинну славу народу та про його багатство. Тут приклади кількох пісень при сватанню. Коли плетуть вінець, співають:

Встала Марися рано, ще
раньше як свитало;
Почалася журити, що нїт
з чого вінця вити.

Прийшов к ней Василько єй:
„Не журися Марисенько,
Мам я таляр битий, куплю
вінок витий.

Ой мам я і червений, куплю
вінок зелений;
Такий він буде красний, як
місяченько ясний,
Таки на нем листочки, як на
небі звіздочки".

Коли вибираються до дому молодого з молодою, співають:

Збирайся Марисю з нами,
бер шубоньки з лисами,
Корсетик вибиваний, кабатик
з ґаленами;
А запасочка дляньска,
вшитка виправа паньска.

Ти мамонько не фикай, лем
ладоньку напихай;
А ти, тату, не плачи, лем
виводжай рогачи
І коровички крайни, що
визерають зо стайни.

В піснях, як бачимо, пробивається багатий стан народу. Пісні, звичайно, можуть прибільшувати достаток, але не можуть співати про щось, чого не бувало. Нарід в теперішних часах бідний, а коли в пісні згадується про шуби, вибиваний корсетик та про кабатик (спідницю) з ґаленами (часом срібними), то це вказує, що колись у тих околицях був добробут. Таксамо ця пісня вказує на чистоту мови в давніших часах. Тепер сказалиб напр. „лишка" замісць „лис" і тому сьогодні сказалиб „мента з лишками" а не „шуби з лисами". Таксамо сьогодні

(Докінчення на стор. 4-тій)

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. Я ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА.

Обмін населення

З Москви передали вістку, що між Советами і польським комуністичним урядом у Любліні підписано угоду про обмін населення.

Згідно з угодою поляки з української, білоруської й литовської прикордонної полоси, а докладніше — з земель, що до 1939 року належали до Польщі — будуть переселені в Польщу, а українці, білорусини й литоці з Польщі на совєтську територію. За граничну лінію розмежування взято стару лінію Курзона з 1919 року.

Пригляньмося тій угоді з близька.

1. Ті, що мають бути переселені, можуть самі рішати, чи вони хочуть переселитись, чи ні — сказано в угоді.

Коли московський уряд рішився перевести обмін населення, він мав у тім передуману ціль. Отже переведенню його плянів не сміє стати на перешкоді свобідна воля населення. Ануж би таке сталося, що все, або більшість обмінного населення не хотіла кидати споконвічних домів і господарств і забажала остатися на своїх місцях? Чи в Москві махнулиб рукою й сказали, нехай так останеться? Виглядає, що воля населення мало матиме тут до говорення. Самі уряди вже подбають, щоб населення забагло обміну.

2. Висиленцям прислугує право забрати з собою всю свою худобу й дві тони рухомого майна на родину. Їм буде заплачено відшкодування за залишене ними майно — сказано далі в новинці з Москви.

Польський уряд, дарма що червоний, видав декрет про парцеляцію панських земель і господарств сконфіскованих від зрадників і кожній родині буде призначено на власність 12 і пів акра. Отже поляки, що переселяться з української землі під Советами, прийдуть на своє власне господарство й туди привезуть з собою частину свого майна та приведуть худобу.

Совєтський уряд заповів, що українці, білорусини чи литовці, які будуть переселені на совєтський бік, дістануть право пристати до колективних господарств, отже державних фільварків. Совєти обіцюють, що хто схоче, може дістати по кусникові землі на індивідуальне господарство. Власником тої землі він не буде, бо в Советах нема приватної власности на землю. Вся земля державна. Значить, він може тільки арендувати. Отже з дотеперішнього власника землі й будинків у найліпшім разі стане рентівником. Такі наділи були свого часу в Советах, але сьогодні ледви чи вже існує який осібняк на совєтській території. Влада обложила осібняків такими данинами в плодах землі і стягала з них такі несамовито високі податки, що їм прийшлося примирати з голоду. Осібняк звичайно не міг заплатити данини, бо вона була більша як зародило його поле, і він по гіркім досвіді самий просився до колгоспу. Впертіші поманджали туди, де сонце сходить. Отже й цим разом справа найпевніше так буде, що виселенці знайдуться в колгоспах. Чим скорше, тим ліпше для них і їх родин. І тоді в колгосп попаде їх худібка, яку з собою приведуть, і ті дві тони рухомого майна. В колгоспах нема нічого приватного.

3. Повстає питання, куди помандрує український виселенець. Комуністичні часописи пишуть, що буде поселений десь на українській землі. Кажуть, що навіть в Галичині й на Волині, де панські землі будуть обернені в колгоспи. Але як тоді розуміти вістку, подану недавно польською півурядовою телеграфічною агенцією в Лондоні, що совєтська влада почала масово виселювати українське населення з Покуття кудись на схід? ПАТ подав, що влада мала виселити яких 100,000 населення. Ще за першої окупації вивезено маси українських хліборобів з Галичини на Сибір і в Туркестан. Коли угоду з поляками в справі обміну населення підписав український совєтський уряд, коли він має такий міцний голос у Советах і збирає разом увесь український нарід в „соборну", то чому виселюють українців одночасно в далекі азійські нетри? І хто виселює, він чи той другий? Це також обмін, але вже з кирґізами.

4. Виселенню з польської території підлягають сотки тисяч українського народу. Отже повстає найважніше питання, чому саме його переселюють?

Комуністична преса пише, що „після століть штучно витворюваної ненависти між двома словянськими народами, прийшов нарешті кінець. Така суть угоди".

Виходить, що комуністи взялися покінчити тисячелітній спір за землі між українцями, білорусинами й литовцями, і поляками. Розвязати вікову національну проблему. Покласти кінець історичному польському походові на українські землі, або походові шляхетчини, як пише комуністична преса. Ну, й завести братню словянську згоду між тими народами. Ця остання малаб бути найважніша причина.

Очевидно, справа представляється інакше, як хоче вмовити преса комуністів. На наших очах розіграється фінал історичної боротьби між імперіялізмом московським і польським за українські землі. В історії бувало, що сильнішим бував раз польський імперіялізм, іншим разом московський. Тоді слабший уступав сильнішому. Коли один не міг побороти другого, тоді ділилися українськими землями, вичікуючи нагоди колись пізніше вирішити справу в свій бік. Польсько-московські війни в 16 і 17 століттях, Андрусівський договір в 1667 р., поділи Польщі, Ризький мир в 1930 і нинішній конфлікт між польським урядом у Лондоні й Москвою — оце свідки боротьби обох імперіялізмів за українські землі. Росія в цій війні представляє великанську силу і в Москві постановили раз на все покінчити історичний спір з польськими імперіялістичними мріями, не тільки на українських землях, але також на білоруських і литовських. Москва визначила границю, поза якою поляки не мають більше нічого шукати. А щоб полякам вибити з рук арґумент, що землі ті заселені поляками, Совєти наказали обмін. Росія обіцяла полякам відшкодування на заході коштом Німеччини і цим хоче пхнути їх у затяжну боротьбу з ґерманізмом.

Іще одна причина обміну. На захід від лінії Курзона живе кількасот тисяч українців. Росія стежить бачним оком, щоб по той бік границі не зродилася при відповідних умовинах як не політична, то принаймні національно-культурна іредента. Памятаємо, що як у 1939 році Карпатська Україна зажила короткий часок напів вільним життям, Сталін того не стерпів і назвав її вошею, тобто насікомцем, який треба вбити. Обмін населення усуває теоретичну можливість такої несподіванки.

Переселювання народів з їх рідних земель явище не нове. З правила завжди виселювали переможці підбиті народи. Згадаємо найдавніший випадок в історії виселення фараонами жидівського народу до Єгипту, вавилонськими царями на „вавилонські ріки" в нинішній Мезопотамії, розпорошення жидів по світі римськими імператорами. Переселювали асирійські царі підбиті народи на півночі свого царства. В історії записаний тільки один випадок добровільного обміну соток тисяч людей — турків і ґреків, після першої світової війни. І хоч обі держави дбайливо заопікувалися своїми вимінянимии братами, ні вивезені греки ні турки з того обміну не були й по нинішний день не є вдоволені. Пересунення населення навіть на малі розміри є серед найбільш сприятливих, найбільш приязних і зичливих умовин несе з собою невимовні терпіння й нужду. Це щось більше як перегнати череду худоби з одного фільварку на другий. Це те саме, що з корінем вирвати деревину з землі.

Британський премієр в часі першої світової війни і в наступних по ній роках, Лойд Джордх, сказав про розміщення народів на землі так: „Тоді як міста це твориво рук людських, села є творивом рук Божих; вони творилися цілі століття і всисалися в землю як діти до матірного лона". Це є сильно обґрунтована заява того великого державного мужа. Бо справді, люди, селяни вирвані з батьківської землі, стають як ті діти-сироти, що їх відірвуть від матірного лона. — („Українські Вісти").

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Дня 18. жовтня 194 помер у 60 році життя

ФЕДОР ХАРІВ,

член 281 відділу У. Н. Союзу в Bayonne, N. J.

Покійний походив з Долинян, пов. Рогатин, Зах. Україна. Полишив у смутку жену Маланку і трьох синів, Прокопа, Осипа й Данила в Старім Краю.

Покійний був щирим українцем, брав живу участь в справах народних, як рівнож у товариських.

Тлінні останки покійного є зложені в погребовім заведенню П. Євусяка, 34 East 25 Street, а похорон відбудеться в суботу, 21. жовтня, в 9-тій год. рано до укр. прав. церкви на 22 St., відтак на цвинтар.

Просимо всіх членів і членкинь Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 281, прибути на час і в означене місце.

В. Я. П.

Л. Бачинський, секр.

Лемківщина перед сто роками

(Докінчення зо сторони 3-тої)

сказалиб „журься", „плач", а не „журися", „плачи".

Коли молодицю повязують хусткою, співають:

Шовкови ниченички а
яворове бердо,
Дайже нам, Боженьку,
повязати Марисю твердо.

У цій малій пісоньці є три слова, яких сьогодні лемки не вживають, а це „шовковий" „ниченички" і „бердо". Замісць „шовковий" кажуть тепер „єдвабний", а „ниченички" і „бердо" це прилади, що їх вживаєтьхся при виробі полотна.

Пісні на весіллю співають свашки. Всякі рухи на весіллю починають, супроводять і кінчать піснею. Тому вони повинні бути тісно звязані з усіми весільними обрядами. Крім цього весільні пісні мають дуже гарний зміст; вони висловлюють велике значіння весілля, тугу за дівочим станом, за дівочою косою і т. п., от як:

Подумай Марисю собі, ци
не жаль буде тобі
Від паняночок одстати, між
невісти пристати.

Подумай Марисю собі, ци
не жаль буде тобі
Той жовтой косоньки і
дівоцькой подобоньки.

Юж-ем собі подумала, же
не буду жаловала.

Деся косонька діла? Ци
в поле полетіла,
Ци на дубонька сіла, ци ся
в хомелку звила?

(Хомелька, хомля-обруч, на котрий звивають волосся під хусткою).

Таксамо висловлена любов матери до доньки і знов доньки до матери, жаль і туга при розставанню. І так співають свашки:

Повибивай матко клинци,
де вішала Марися вінци.
Най ти не заваджають, най
ти жалю не додають.

Мама з челяддю тоді за нею співають:

Вернися Марисю, верни!

І знову:

Наша Марися біла, дежесь нам
залетіла?
Меж... (тут подане імя села)...
гуси, там привикати мусиш.

Молодиця все ховається і просить батька, щоб не пускав зятя до себе:

Ей, татонько, душенько:
Запирай воротонська, не
допускай зятенька.

Та передусім весільні пісні признають потребу благословення і тому кажуть:

Благослови мамонько
(татоньку) своє любе
дитятко.

А мамонька мовить: Най тя
Бог благословить!

Деж ти підеш Марисенько,
під божий вінок стати,
благословенство взяти?

Іншим родом пісень є співи для дітей у колисці. Вони також в більшій частині українські, мелиьодія повільна, тужлива. Вони оспівують діточу невинність, матірню любов і будучність дітей.

Є ще між лемками пісні, що їх співають на вечерницях у великім пості. Іх зміст відноситься до будучности, яка жде людину по смерти, тому в них повно натяків про земську суєту, про розлуку душі з тілом, про позагробовий суд, отже мають релігійний підклад. Мельодія їх сумна, але їх небагато.

(В наступній частині буде мова про родинні відносини в лемків).

ТАРЗАН ч. 1060. Великанське завдання

JUST AS THE RAGING ELEPHANT LIFTED THE PATROLMAN, TARZAN ARRIVED. "TANTOR!" HE SHOUTED.

-1060-

AND NOW HE CALLED COMMANDS IN THE JUNGLE TONGUE. THE ELEPHANT LOWERED THE MAN TO THE GROUND.

THEN THE GREAT BEAST RAISED TARZAN TO ITS BACK AND THE APE-MAN CALLED TO THE POLICEMEN.

"DON'T FIRE ON THE BEASTS. YOU'LL ONLY MADDEN THEM WITH WOUNDS. LET ME HANDLE THEM."

TARZAN HAD COMMITTED HIMSELF TO AN ENORMOUS TASK. COULD HE FULFILL HIS PROMISE?

Distr. by United Feature Syndicate, Inc.

Власне в хвилі, як слон підняв поліцая, надійшов Тарзан. „Тантор!" він крикнув.

На прикази Тарзана, видані мовою джунґлів, слон поставив чоловіка на землю.

Потім великий звір підняв Тарзана на свій хребет. Тарзан крикнув до поліцаїв:

„Не стріляйте на звірів. Рани їх тільки розлютять. Довольте мені вспокоїти їх". Так Тарзан взяв на себе великанське завдання.